

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ
ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

Н.А. БАСЮК

ВСТУП ДО СПЕЦІАЛЬНОСТІ

ЖИТОМИР - 2021

УДК 37.13(075-8)
ББК 74.21

*Рекомендовано до друку рішенням вченої ради
Житомирського державного університету імені Івана Франка
(протокол № 6 від 26 березня 2021 року)*

Рецензенти:

К.Я. Климова – доктор педагогічних наук, професор кафедри іноземних мов Поліського національного університету

І.М. Круковська - кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри природничих та соціально-гуманітарних дисциплін Житомирського медичного інституту

О.В. Вознюк – доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри англійської мови з методиками викладання у дошкільній та початковій освіті Житомирського державного університету імені Івана Франка

Басюк Н.А. Вступ до спеціальності: методичні рекомендації до практичних занять. - Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2021. – 56 с.

У методичних рекомендаціях вміщено матеріали для підготовки до практичних занять і самостійного опанування майбутніми вчителями початкової школи окремих питань змісту з освітньої компоненти «Вступ до спеціальності», формування їх творчої активності та самовиховання.

Адресується здобувачам вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта, викладачам педагогічних освітніх установ, педагогічним працівникам.

© Басюк Н.А. 2021

© Житомирський державний університет імені Івана Франка

ЗМІСТ

Передмова	4
Навчально-тематичний план навчальної дисципліни «Вступ до спеціальності»	6
Змістовий модуль I. Педагогічна професія і особистість вчителя початкових класів.	
Практичне заняття № 1-2 (4 год). Тема: Професія педагога в сучасному суспільстві.	7
Практичне заняття № 3 (2 год). Тема: Особистісно-професійні вимоги до фахівця початкової школи.	11
Практичне заняття № 4-5 (4 год). Тема: Організація ефективного педагогічного спілкування.	13
Практичне заняття № 6 (2 год). Тема: Педагогічна техніка.	22
Практичне заняття № 7-8 (4 год). Тема: Основи педагогічної діяльності.	28
Практичне заняття № 9-10 (4 год). Тема: Організація професійного самовиховання майбутніх педагогів.	34
Практичне заняття № 11 (2 год). Тема: Конкурс педагогічної майстерності.	37
Змістовий модуль II. Сучасна система підготовки вчителя початкових класів.	
Практичне заняття № 12 (2 год). Тема: Особливості модернізації вищої педагогічної освіти в Україні і Європі.	39
Практичне заняття № 13 (2 год). Тема: Організація навчального процесу у вищому педагогічному навчальному закладі.	40
Практичне заняття № 14 (2 год). Тема: Самостійна і науково-дослідна робота студентів в системі професійної підготовки.	43
Практичне заняття № 15-16 (4 год). Тема: Бібліотека університету (Житомирська обласна універсальна наукова бібліотека імені О. Ольжича) і правила користування її фондами.	47
Практичне заняття № 17-18 (4 год). Тема: Організаційно-педагогічні засади практичної підготовки майбутнього вчителя початкових класів.	47
Практичне заняття № 19 (2 год.). Підсумкова контрольна робота.	48
Запитання до екзамену	49
Список рекомендованої літератури	51

ПЕРЕДМОВА

На вивчення освітньої компоненти «Вступ до спеціальності» заплановано 150 годин / 5 кредитів. З них 28 год. – лекції, 38 год. - практичні заняття. Курс “Вступ до спеціальності” вивчається в I семестрі і завершується складанням екзамену.

Навчальний курс є пропедевтичним, готує студентів до поглибленого засвоєння психолого-педагогічного циклу дисциплін і логічно пов'язаний з основними теоретичними курсами педагогіки, психології та педагогічною практикою. *Метою курсу* є формування професійного ставлення студентів до професії вчителя початкових класів, психологічної готовності до майбутньої педагогічної діяльності, засвоєння змісту педагогічної діяльності, базових знань, вироблення вмінь і навичок для успішної самореалізації у майбутній професійній діяльності.

Основними завданнями освітньої компоненти «Вступ до спеціальності» є такі:

- сформувати у студентів загальне уявлення про структуру, зміст, характер і специфіку їхньої майбутньої професійної діяльності;
- показати початкову школу як галузь майбутньої професійної діяльності;
- ознайомити зі змістом та основними формами навчання у вищому педагогічному закладі освіти, видами і формами перевірки й оцінки знань, умінь і навичок студентів;
- розкрити місце педагогічної практики студентів у їх професійній підготовці, шляхи формування культури педагогічного спілкування;
- дати уявлення про раціональні форми й методи самостійної роботи студентів з оволодіння спеціальністю, про роль самовиховання у формуванні основ педагогічної майстерності;
- ознайомити майбутніх учителів із системою освіти в Україні, принципами її побудови;
- сприяти формуванню особистості майбутнього педагога, розвитку його культури, ерудиції.

Місце навчальної дисципліни «Вступ до спеціальності» серед інших дисциплін: проблематика курсу пов'язана з дисциплінами «Теорія та методика виховання», «Психологія», «Вікова та педагогічна психологія», «Основи інклюзивної педагогіки», «Педагогіка».

У змісті курсу розкриваються соціальна значимість педагогічної професії, функції вчителя початкових класів і вимоги до нього; характеризуються зміст професійної діяльності педагога, система підготовки до неї, коло теоретичних знань і професійно-педагогічних умінь, передбачених кваліфікаційною характеристикою, і шляхами оволодіння ними в процесі навчання і самоосвіти.

Одне з основних завдань курсу – формування у студентів переконання в тому, що успішно оволодіти професією педагога можна лише при умові постійного і систематичного самовиховання і самоосвіти, виховання потреби в професійному зростанні.

Вивчення даної дисципліни має на меті пробудити інтерес студентів до педагогічної теорії, до передового педагогічного досвіду, прагнення до найбільш ефективної взаємодії з педагогом-наставником у процесі педагогічної практики.

Значна увага приділяється поясненню нових, порівняно зі школою, вимог до студентів у навчально-виховному процесі, озброєнню їх необхідними знаннями і вміннями щодо раціональної організації своєї навчальної праці, в якій значне місце займає самостійна робота. Це повинно полегшити адаптацію першокурсників до нових для них умов навчання у вузі.

Оволодіння змістом курсу «Вступ до спеціальності» допоможе здобувачу вищої освіти визначити індивідуальний стиль навчальної діяльності з метою його подальшого удосконалення та самокорекції.

**Навчально-тематичний план навчальної дисципліни
«Вступ до спеціальності» (денна форма навчання)**

№ п/п	Назви змістових модулів і тем	Кількість годин відповідно до навчального плану			
		лекційних	практичних	лабораторних (не передбачено)	інд.-самостійна роботи
Модуль 1. Педагогічна професія і особистість вчителя початкових класів					
1	Професія педагога в сучасному суспільстві	4	4		8
2	Особистісно-професійні вимоги до фахівця початкової ланки освіти		4		6
3	Організація ефективного педагогічного спілкування	4	4		8
4	Професійна етика і педагогічний такт	2	2		8
5	Педагогічна техніка	2	2		8
6	Основи педагогічної діяльності	2	2		8
7	Організація професійного самовиховання майбутніх педагогів	2	4		8
8	Конкурс педагогічної майстерності		2		
9	Модульна контрольна робота		2		
	Всього за модулем 1.	16	26		54
Модуль 2. Сучасна система підготовки вчителя початкових класів					
10	Система освіти в Україні і Європі	4	2		8
	Зміст підготовки майбутнього вчителя	2	2		8
11	Самостійна і науково-дослідна робота студентів в системі	2	2		8

	професійної підготовки				
12	Бібліотека і правила користування її фондами		2		
13	Організаційно-педагогічні засади практичної підготовки майбутнього вчителя початкової школи	4	2		6
14	Модульна контрольна робота		2		
	Всього за модулем 2.	12	12		3 2
Всього:		28	38		8 4

Змістовий модуль І.

Педагогічна професія і особистість вчителя початкових класів

Практичне заняття № 1-2 (4 год)

Тема: Професія педагога в сучасному суспільстві.

Мета: показати взаємозв'язок розвитку педагогічної професії з соціальними процесами у суспільстві; розкрити соціальну роль і функції вчителя початкових класів, специфіку його діяльності, вимоги до нього з боку суспільства.

Професійна спрямованість: сприяти формуванню особистості майбутнього педагога початкової школи, розвитку його культури, ерудиції; стимулювати потребу в набутті професійних знань, вмінь і навичок.

Теоретичні питання:

1. Виникнення та розвиток педагогічної професії.
2. Соціальна роль учителя, його функції. Вимоги до особистості вчителя.
3. Характеристика педагогічної діяльності.
4. Професіограма вчителя. Основні риси сучасного вчителя початкових класів.

Методичні вказівки до практичного заняття

Питання для перевірки знань студентів:

1. З якими соціальними процесами у суспільстві пов'язаний процес виникнення та розвитку педагогічної професії?
2. Назвати основні функції вчителя початкових класів та їх сутність.

Вивчення передового інноваційного досвіду:

1. Вивчити перелік періодичних видань педагогічної тематики, що знаходяться у бібліотеці університету та скласти анотацію на видання, присвячені питанням дошкільної освіти.

Індивідуальні творчі завдання:

План рецензії

1. Вихідні дані джерела (статті, брошури, книги, літературного уривка і т.д.).
2. Оцінка глибини й актуальності теми.
3. Стиснутий виклад позиції автора.
4. Ваше ставлення до суті порушеної проблеми й оцінка позиції автора.
5. Аналіз індивідуальних особливостей стилю автора (доступність, образність, емоційність, науковість і т.д.).
6. Аудиторія, для якої ви рекомендували б джерело.
7. Висновок.

1. Ознайомтесь з планом рецензії. За поданим планом прорецензуйте книгу В.О. Сухомлинського «Сто порад учителю».
2. Прорецензуйте книгу В.А. Мацюк «Интереснее профессии я не знаю».
3. Напишіть твір на одну із запропонованих тем: «Чому я хочу стати вихователем?», «Мій улюблений педагог».
4. Індивідуальне завдання пошукового характеру – підготувати виступ на тему «Образ учителя в українській художній літературі».
5. Напишіть лист майбутньому вихованцю.

Педагогічні завдання та ситуації:

1. Подумайте і занесіть у наступну таблицю найважливіші для вас мотиви вибору вами професії вчителя початкових класів. Порівняйте свій результат з думкою ваших однокурсників. Проаналізуйте свої мотиви вибору професії. Чи вважаєте ви їх достатніми?

№ п/п	Мотиви вибору	Ваш вибір	Кількість виборів однокурсниками
1	Любов до дітей, бажання їх виховувати і навчати		
2	Приклад улюбленого		

	вчителя		
3	Схильність до вивчення гуманітарних наук		
4	Бажання одержати вищу освіту		
5	Сімейна традиція		
6	За порадою батьків		
7	Порівняно невелика оплата за навчання		
8	Порівняно невеликий конкурс		
9	Так склалися обставини		
10			

2. Проаналізуйте уривок з фільму "Джен Ейр" (за книгою Шарлотти Бронте). Зверніть увагу на ставлення до дітей у 18-19 ст.

2. А.С. Макаренко виступав проти виховання «хитрого егоїста». Чи не є несучасними погляди педагога, якщо врахувати сучасне життя, яке ніби саме висуває завдання виробити в дітей захисні механізми проти жорстокості, вседозволеності?

4. Порівняти висловлені педагогами А. Дістервегом та А. Макаренком погляди на підготовку педагога: у чому їх спільність і відмінність.

“Як істинним поетом, так і геніальним вихователем, учителем треба народитися, - писав А. Дістервег. – Він приходить у світ із задатками, потрібними для його покликання. Але ці задатки треба пробудити, розвинути. Як цього досягти? Найкраще це можна зробити в обстановці справжнього виховання, завдяки людям – майстрам у справі виховання і навчання. Їхнє життя і діяльність пробуджують дрімаючі задатки і розвивають педагогічний такт”. (Дістервег А. Избранные сочинения. – Москва: Учпедгиз, 1956. – С.105 – 106).

А. Макаренко був переконаний, що “навчити виховувати можна так само легко, як навчити математики, навчити читати, навчити бути хорошим фрезерувальником чи токарем, і я навчав. В чому полягало таке навчання? Насамперед – в організації характеру педагога, формуванні його поведінки, а потім – в організації його спеціальних знань та навичок, без яких жоден вихователь не може бути хорошим вихователем, не може працювати, тому що в нього не поставлений

голос, він не вміє розмовляти з дитиною і не знає, в яких випадках як треба говорити. Без подібного уміння не може бути хорошого вихователя”. (Макаренко А. Твори в 7-ми т. – К.: Рад. Школа, 1953 – 1955. – Т.5. – С.162).

5. Задумайтесь над висловом А. Макаренка: “Обов’язок педагога – щоб його любили діти”. Задайте самі собі запитання: “За що мене любитимуть учні?”, “За що мене не любитимуть мої учні?”.

6. Прочитайте вислів А.С.Макаренка:

Я не маю педагогічного таланту і прийшов у педагогіку випадково, без усякого на те покликання... Я проробив 32 роки, і усякий учитель, що проробив більш-менш довгостроково, — майстер, якщо він не ледар.

Подумайте над ним. Заповніть у своєму робочому зошиті таблицю:

Я згодний з А.С. Макаренком, тому що	Я не згодний з А.С. Макаренком, тому що

7. Як ви вважаєте, вчителів треба знати «все про небагато речей» чи «потроху про все». Чи обов’язково вчителів мати хобі?

Конструювання:

1. Виразити своє уявлення про ідеал педагога через графічну символіку (наприклад, на фоні сонячного кола дві руки, які тягнуться назустріч, – дитини і дорослого).
2. За допомогою графічних засобів показати свій сьогоdnішній рівень підготовки до педагогічної професії.

Практичні завдання:

1. Виписати вислови про педагогічну професію.
2. Вибрати девіз свого професійного становлення, тобто крилатий вислів, до якого слід прагнути в підготовці до педагогічної професії.
3. Порівняти два «портрети» вчителів. Яку з обох вчителів можна назвати майстром своєї справи? Чи відповідає змальований портрет основним вимогам, які ставляться до вчителя?

❖ У нас у школі французьку мову викладала Валентина Романівна. Вона чудово знала французьку мову і літературу і завдяки своїй захопленості зуміла всіх закохати у свій предмет. Вона завжди знаходила спільну мову з учнями. На її уроки не йшли, а летіли. Вона вміла привернути увагу учнів: у класі завжди була вільна, дружня атмосфера. Вона могла і пожартувати, але поставила себе в класі так,

що було не можливо не виконати домашнє завдання, або, ще гірше, піти з уроку. Це людина дуже багата духовно, вона могла дати відповідь практично на всі запитання: з мистецтва, політики, сімейного життя. Вона була і доброю, і суворою, любила нас і мала почуття гумору. А які вистави давали ми французькою мовою! Пом'ємому, ця людина має всі необхідні якості педагога. Якби всі вчителі були такими, то всі учні були б відмінниками!

❖ Фаїна Григорівна дає уроки, начебто відбуває тяжке покарання. У неї погана вимова, але вона зовсім не працює над собою. Читання, переклад з англійської мови, зубріння тем, запис літер (бували випадки запису українськими літерами) – ось зміст її уроків в усіх класах. На уроках не використовуються технічні засоби навчання і наочність. Навіть кращі учні, що мали у Фаїни Григорівни оцінку «п'ять», у вищих навчальних закладах з великими труднощами отримують з цього предмета тільки «три». Центральне місце на її уроках посідає питання дисципліни, вона часто весь урок або більшу його частину сперечається з учнями, так що для англійської не залишається часу. У Фаїни Григорівни відсутній педагогічний такт. Вона може образити учня, обізвати його будь-яким прізвиськом або навіть смикнути за вухо. Учні відповідають їй зневагою, а подекуди й ненавистю. Все це, безумовно, мало сприяє зміцненню її авторитету, а негативне ставлення до вчительки поширюється в учнів і на предмет, який вона викладає.

Конструювання:

1. Виразити своє уявлення про ідеал педагога через графічну символіку (наприклад, на фоні сонячного кола дві руки, які тягнуться назустріч, – дитини і дорослого).
2. За допомогою графічних засобів показати свій сьогоднішній рівень підготовки до педагогічної професії.

Практичне заняття № 3 (2 год)

Тема: Особистісно-професійні вимоги до фахівця початкової школи.

Мета: сприяти усвідомленню особистісного й фахового самовдосконалення, формувати творче ставлення студентів до майбутньої професії.

Професійна спрямованість: сприяти формуванню особистості майбутнього педагога, розвитку його культури, ерудиції; стимулювати потребу в набутті професійних знань, вмінь і навичок.

Теоретичні питання:

1. Професійна компетентність учителя, її структура.
2. Професійно-педагогічний імідж у структурі професійної компетентності вчителя.
3. Права та обов'язки працівників загальноосвітнього навчального закладу.
4. Молодший шкільний вік. Особливості розвитку.

Методичні вказівки до практичного заняття

Питання для перевірки знань студентів:

1. Які особливі риси характеру властиві вчителю початкових класів?
2. Чим відрізняється імідж педагога від іміджу політика, лікаря, менеджера?

Практичні завдання:

1. З наведених нижче рис характеру ідеального вчителя укладіть пронумерований перелік, який буде свідчити про питому вагу тієї чи іншої якості (номер 1 – найважливіша для педагога якість і т.д.):
 - ввічливість, вдумливість, вимогливість, вразливість, вихованість, уважність, витримка і самовладання, гнучкість поведінки, громадянськість, гуманність, діловитість, дисциплінованість, доброта, сумлінність, доброзичливість, ідейна переконаність, ініціативність, щирість, колективізм, критичність, логічність, любов до дітей, спостережливість, наполегливість, відповідальність, чуйність, організованість, товариськість, політична свідомість, порядність, патріотизм, правдивість, педагогічна ерудиція, передбачливість, принциповість, самостійність, самокритичність, скромність, справедливість, кмітливість, сміливість, прагнення до самовдосконалення, тактовність, почуття нового, почуття власної гідності, чуйність, емоційність.

Постарайтесь дати визначення кожному з перелічених понять. Порівняйте одержаний перелік з результатами роботи ваших однокурсників, знайдіть спільне і відмінне у ваших переліках.

2. Чи може людина з негативними рисами особистості бути гарним вчителем? Висловіть свою думку з цього приводу. Наведіть приклади з вашого шкільного життя.
3. Послугуючись довідковою літературою, дайте визначення поняттям «професіограма» і «посадова інструкція».

4. Прокоментуйте та проілюструйте прикладами міркування Ф. Фребеля: «Між вихователем і дитиною має бути внутрішнє єднання в настрої, житті, спільній діяльності, грі. Дитина розкриється, якщо з нею працюватиме митець педагогічної справи, а не ремісник».

8. Обговоріть ситуації:

- В одному з номерів газети “Факты” було описано цікавий випадок зі шкільного життя: “У високій зачісці вікторіанської епохи, яку Марія Іванівна кожного ранку вибудовувала на своїй голові, похитувалось куряче яйце. Весь клас із завмиранням серця стежив за рухами біологічки. Коли вчителька запідозрила щось недобре, хитнула головою, яйце помалу сповзло і впало на підлогу... Прошло немало років, але Марію Іванівну мої однокласники пам’ятають – не по уроках, а, головним чином, за її величні форми, “вертеп” на маківці і те, що ми витворяли з зачіскою. Та курс біології начисто щез із пам’яті. Можливо, не дарма. Спеціалісти стверджують: зовнішність учителя істотно впливає на засвоєння предмета, успішність учнів і навіть на взаємостосунки з класом”.
- ... Молода вчителька англійської мови прийшла на урок з великим яскравим кулоном. На її питання діти чомусь відповідали недоречно, перешіптувалися. А на перерві хлопчик запитав, чи правда, що в Англії всі таке носять? Виявляється, не зміст уроку, а краса вчительки стала предметом думок учнів.

Наскільки важлива культура зовнішнього вигляду для сучасного педагога? Наведіть приклади зі шкільного життя.

Практичне заняття № 4-5 (4 год)

Тема: Організація ефективного педагогічного спілкування

Мета: засвоєння студентами понять педагогічного спілкування у навчально-виховній діяльності вчителя.

Професійна спрямованість: навчити майбутніх педагогів педагогічно цілеспрямовано будувати взаємини з дитячим колективом, встановлювати контакти з вихованцями та їх батьками; сформувати основні комунікативні уміння.

Теоретичні питання:

1. Спілкування як основа педагогічної діяльності.
2. Структура педагогічного спілкування.

3. Стилi педагогiчного спiлкування.
4. Типовi моделi педагогiчного спiлкування.
5. Професiйна етика i педагогiчний такт.

Методичнi вказiвки до практичного заняття

Питання для перевiрки знань студентiв:

1. Охарактеризуйте структуру педагогiчного спiлкування.
2. Назвіть i охарактеризуйте типовi моделi спiлкування за В.А. Кан-Каликом.
3. Охарактеризуйте демократичний стиль спiлкування.
4. Охарактеризуйте авторитарний стиль спiлкування.
5. Охарактеризуйте лiберальний стиль спiлкування.

Огляд перiодичної преси:

1. Законспектувати: Хоружа Л. Типовi помилки етико-педагогiчної поведiнки вчителiв початкових класiв на етапi їхнього професiйного становлення // Навчання i виховання учнiв 3 класу: Методичний посiбник для вчителiв / Упор. О.Я. Савченко. – К.: Вид-во «Початкова школа», 2004. – С. 30-47 [512 с.]).

Індивідуальні творчі завдання:

1. Скласти бiблiографiю до теми педагогiчного спiлкування.
2. Прорецензувати книги Ш.О. Амонашвілі «Здоровствуйте, дети» з точки зору педагогiчного спiлкування.

Психолого-розвивальні завдання, вправи-тренінги:

1. Визначення загального рiвня комунікативностi за тестами «Приятно ли с Вами общаться?» (Куницина В.К., Казаринова Н.В. Межличностное общение: Учебник для вузов. – СПб.: Питер, 2003. – 544 с.) и тестом В.Ф. Ряховського (“Методические рекомендации к практическим занятиям по спецкурсу “Основы педагогического мастерства» / Сост. А.А. Дубасенюк, С.С. Витвицкая. – Житомир: ЖГПИ, 1989. – С. 69 – 72.
2. Ознайомтесь з правилами педагогiчного спiлкування

Правила спiлкування (за Дейлом Карнегі).

Правило 1. *Виявляйте щирий iнтерес до iнших людей.*

Правило 2. *Посмiхайтеся!*

Правило 3. *Пам'ятайте, що для людини звук її iменi – найсолодший i найважливіший звук людської мови.*

Правило 4. *Будьте хорошим слухачем. Спонукайте iнших розповiдати про себе.*

Правило 5. *Ведіть розмову в колi iнтересiв вашого співрозмовника.*

Правило 6. *Давайте людям можливість відчувати їхню значущість і робіть це щиро.*

Заповіді педагогічного спілкування (за В.Сухомлинським)

1. Відносини з дітьми – фундамент діяльності педагога.
2. У спілкуванні виходити з мети, завдань виховання, інтересів дитини.
3. Орієнтуватись на співрозмовника.
4. Не обмежуватися інформацією, аналізувати мотиви.
5. Усвідомлювати психологічну атмосферу (співпереживати).
6. Самокритичність. Не жалітися на учнів.
7. Вміти слухати і поважати співрозмовника. Тактовність. Взаємність у спілкуванні.
8. Динаміка, розвиток, ініціативність у спілкуванні.
9. Уникати моралізму та негативних установок спілкування.
10. Виключати "голу" критику. Вчасно похвалити чи пожурити. Не бійтеся бути ласкавими, частіше посміхатися, схвалювати, заохочувати.

3. Прочитайте уривки з художніх творів. Які якості відзначили б ви в цих учителів?

ІСТОРИЧНА ГВАРДІЯ

Дзвоник. Скінчилася зміна. Стихає шум у класі.

- Йде!

Усі за партами разом підхопилися.

Наближається історик. «Біляве м'яке волосся на проділ. Худе, зовсім молоде бліде обличчя. Величезні блакитні очі. Голова маломало схилилася ласкаво набік. Комірець сліпучий. Кирило Михайлович Ухов вихром влітає в клас, кидає на кафедру журнал. Клас на ногах. Кирило Михайлович оглядає клас, вибігає на кафедру, забігає в прохід збоку, сідає навпочіпки. Раптом блакитні очі блиснули. Високий голос зірвався в лемент:

- Хто! там!! сміє!!! сідати?!! Я ще не сказав... «сідайте»... Встаньте і стійте!!! І ви там!! І ви!! І ви! Негідники! Інші – сісти. Руки на парту. Обидві. Де рука? Встаньте і стійте! А ви – до стінки!!! Прямо! Ну... Тиша! Хто це там скрипить? Шалферов? Встаньте і стійте! Мовчати!

Чотирнадцять чоловік стоять увесь урок. Історик розповідає про давніх царів і знаменитих коней. Щохвилини поправляє краватку,

волосся, манжети. З-під манжети лівої руки блищить золотий браслет – подарунок якоїсь легендарної поміщиці.

Чотирнадцять чоловік стоять. Урок йде томливо довго. Ноги затекли. Нарешті вчитель дивиться на годинник. Клацає золота кришка. Ті, хто стоять, нерішуче покахикують.

- Застудилися? – запитує дбайливо історик. – Черговий, закрийте всі квартирки: на них дме.

Черговий закриває квартирки. Урок йде. Покарані стоять, переминаючись з ноги на ногу. Глянувши ще разів зо два на годинник, історик раптом говорить:

- Ну, гвардія, сідайте...

Рівно через хвилину дзенькає дзвоник.

*Кассиль Л. Кондуит и Швамбрания. — М.,
1984. — С. 54—68.*

П'ЯТНАДЦЯТЬ РЯДКІВ

Мельников супився: початок був легковажний.

- Сідайте, – дозволив він, знімаючи з руки годинник і кладучи його перед собою. – Ану, тихіше! У минулий раз ми говорили про маніфест 17 жовтня, про те, яким черствим і гірким виявився цей царський пряник, незабаром відкрито замінений батогом... Говорили про початок першої російської революції. Повторимо це, потім підемо далі. Сиром'ятников! – викликав він, не дивлячись у журнал.

Обличчя Сиром'ятникова виразило безмірний подив.

- Чого?

- Готовий?

- Більш-менш... Йти? – запитав він, немов радячись.

- І скоріше.

Сиром'ятников нагнувся, пошукав щось у парті і, нічого не знайшовши, пішов розгвинченою ходою до столу. Узняв зі столу вказівку і встав обличчям до карти європейської частини Росії початку нашого сторіччя, спиною до класу.

Пауза.

- Ми слухаємо, – відволік його Мельников від раптового захоплення географією.

- Виходить, так. – Сиром'ятников почухав вказівкою. – Політика панів була боягузлива і вілоромна...

- Яка?

- Вілоромна! - переконано повторив Сиром'ятников.

- Віроломна. Тобто така, що ламає віру, зрадницька. Далі.
- Від страху за своє царське положення цар випустив маніфест. Він там наобіцяв народу райське життя...

- А точніше?

- Ну, волі всякі... слова, зборів. Усе рівно адже він нічого не зробив, що обіцяв, – навіщо ж брехню-то переказувати?!

Мельников дивився на Наташу, вона давилася від реготу. (Наташа – Наталя Сергіївна, вчителька англійської мови, що була присутньою на уроці).

І у класу цей блазень мав успіх. Та й сам Ілля Семенович ледь утримував серйозність і під кінець таки не втримав.

- Потім цар показав свою мерзенну сутність і став правити по-старому, він пив робочу кров, і ніхто йому не міг нічого сказати...

Сміх у класі.

- Узагалі після Петра I Росії дуже не везло на царів – це моя особиста думка...

- От уліпиш йому одиницю, – сказав Мельников задумливо і з мимовільною посмішкою, – а потім з нього вийде Юрій Нікулін. І вийде, що я душив майбутнє нашого мистецтва...

Тепер у дошки – Костя Батищев. Відповідає впевнено, спокійно:

- Замість рішучих дій Шмідт посилав телеграми Миколі II, вимагав від нього демократичних воľ. Влада встигла опам'ятатися, стягла до Севастополя війська, і крейсер «Очаків» був обстріляний і підпалений. Шмідта стратили. Він постраждав від своєї політичної наївності і короткозорості. Користі від його геройства було небагато...

- Бідний Шмідт! – з гіркою усмішкою вимовив Мельников і закрив очі рукою. – Якби він міг передбачати цю посмертну сувору догану...

- Що, неправильно? – здивувався Костя. Мельников не відповів, у проході між рядами пішов до останньої партії, до Наташі. І вголос поскаржився їй:

- Весь час чую: «Жорес не розумів», «Герцен не зумів...», «Толстой недорозумів...» Немов в історії орудувала компанія двієчників... І вже іншим тоном запитав у класу:

- Хто може заперечити, додати?

Панічно зашелестіли сторінки підручника. Костя посміхався – чи то він був упевнений, що немає що ні заперечити, ні додати; чи то робив гарну міну при поганій грі.

- У підручнику про нього лише п'ятнадцять рядків, – помітив він чемно.

- У такому віці люди читають і інші книжки! – відповів учитель.

- Інші? Будь ласка! – не знітився, а, навпаки, розцвів Костя. – "Золоте теля", наприклад. Там Остап Бендер і його кунаки працювали під синів лейтенанта Шмідта – розповісти?

Клас засміявся, Мельников – ні.

- В інший раз, – сказав він. – Ну, хто ж усе-таки додасть?

Генка підняв було руку, але спохватився, поглянув на Риту і руку опустил: мабуть, вона витлумачить це як суперництво...

- П'ятнадцять рядків, – повторив Мельников Костикові слова. – Але ж це чимало. Від більшості людей залишається тільки тире між двома датами...

Відверто дивлячись на одну Наташу, він запитав сам себе: – Що ж це була за людина-лейтенант Шмідт Петро Петрович? – й сам відповів, милуючись далеким образом: – Російський інтелігент. Розумник. Артистична натура – він і співав, і чудово грав на віолончелі, і малював, що не заважало йому бути хоробрим офіцером, професійним моряком. А який оратор!.. Але головний його талант – це дар відчувати чуже страждання більш гостро, ніж своє. Саме з такого тіста робляться бунтарі і поети...

Зупинившись, Мельников послушав, як мовчить клас. Потім раптом посміхнувся, заіскрилися в нього очі:

- Знаєте, сорок хвилин провів він один раз у потязі з жінкою і закохався без пам'яті, навік – чи то в неї, чи то в образ, що сам видумав. Красиво закохався! Сорок хвилин, а потім були тільки листи, сотні листів... Читайте їх, вони опубліковані, і ви не посмієте з зарозумілою нудьгою міркувати про помилки цієї людини!

- Але помилки ж то були? – нерішуче вставив Костя, самовпевненість якого сильно зменшилась.

Мельников оглянувся на нього і проговорив розсіяно, з відтінком досади:

- Ти сядь поки, сядь...

Незадоволений, але гордий Костя підкорився.

- Петро Петрович Шмідт був супротивником кровопролиття, – продовжував Мельников. – Як Іван Карамазов у Достоевського, він відкидав загальну гармонію, якщо в її підставу покладена хоч одна замучена дитина... Усе не вірив, не хотів вірити, що мова кулеметів і картечі – єдино можлива мова переговорів з царем. Безкровна

гармонія... Наївно? Так. Помилково? Так. Але я запрошую Батищева й усіх вас не рубати зопалу, а відчутти високу собівартість цих помилок!

...Слухає Наташа, і чомусь горять у неї щоки. Слухає клас. Багато хто схвилюваний.

- Послухай, Костя, – окликнув Ілля Семенович Батищева, що вертів у руках зробленого з промокашки «голуба». – От почалося повстання, і не до Шмідта – до тебе, що жив шістдесят років тому, приходять матроси... Вони говорять: «Ви потрібні флотові». А ти знаєш, що бунт приречений, що ваш єдиний крейсер без броні, без артилерії, зі швидкістю вісім вузлів – не вистойть. Як тобі бути? Залишити матросів одних під пушками адмірала Чухніна? Або йти й очолити заколот, і стояти на містку під вогнем, і напевно загинути...

- Без усяких шансів на успіх? – прищулився Костя, міркуючи. – А який сенс?

Його розсудлива тверезість викликала реакцію зовсім несподівану.

- Так йди ти зі своїм сенсом! – зло і голосно вибухнула Рита... І, побачивши місце, що пустує, у сусідньому ряду, пересіла від Кості туди.

- Черкасова!.. – обсмикав її Ілля Семенович, не зумівши, однак, додати своєму голосові достатньої строгості. Уважне око помітило б як Мельников і Наталя Сергіївна мало-мало, куточками губ посміхнулися один одному в цей момент. Надя Огаришева, повернувшись до Ріти, показала їй великий палець.

- Отже, – Ілля Семенович підвищив голос, вимагаючи тиші, – було задане питання: який сенс у вчинку Шмідта, за що він загинув? Він сам пояснив це у своєму останньому слові на військовому суді. Так пояснив, що навіть його конвоїри, ці два озброєних бовдури, відчували себе людьми і відставили гвинтівки убік...

Він дістав з портфеля книгу – вона називалася «Підсудні обвинувачують» – і, перегортаючи її в пошуках потрібної сторінки, знову проговорив задумливо:

- П'ятнадцять рядків...

Полонский Г. Доживем до понедельника. — М., 1970. — С.42—49.

Проектування:

1. Спроекувати подальший хід дій учительки. Перевірити, чи збігаються ваші дії з поведінкою учительки.

Урок історії в 7-му класі. Учениця осмислено вслуховується в розповідь учителя. Історичні події, які яскраво описує вчитель, захоплюють її. Учениця робить нотатки у своєму зошиті. Поряд з нею сидить учень, який явно заважає їй слухати, під партою він перебирає різнокольорові картинки. Тільки-но вчителька кидає на нього погляд, він відразу ж вирівнюється і починає слухати. Хлопчик робить всілякі спроби розговорити сусідку, нарешті він підсовує їй пару картинок. Та не бере, відсовує їх хлопцеві, виникає шум. Дівчинці все-таки вдається знову включитись в урок, вона робить зауваження сусідові, щоб він сидів спокійно і слухав. Хлопчик вщипнув її за руку. Втративши терпець, дівчинка сильно штовхає його в бік. Картинки летять на долівку. Вчителька сердито перериває свою розповідь, яка досягає саме кульмінаційного моменту. Увага класу під загрозою зірватися ... *(Від реакції учительки в даний момент залежить не тільки наступний хід уроку, а й поведінка обох учнів і зараз на уроці, і в подальшому.)*

Практичні завдання:

1. Ознайомтесь:

- *Педагогічна етика:*

А). Сукупність норм та правил поведінки педагога, що забезпечує моральний характер педагогічної діяльності та взаємовідносин, які обумовлені нею;

Б). Професійна мораль педагога.

- *Категорії педагогічної етики:* Педагогічний такт

Педагогічна свідомість

Педагогічний авторитет

Педагогічна честь

Педагогічний обов'язок

Педагогічна справедливість

Педагогічна мораль

2. Обговоріть ситуацію. Чи доцільним було зауваження класовода на уроці? Чи не підриває воно контакт, довір'я між учителькою і вихованцями? Чи не вбиває віру в художній образ? Як слід було поводитися вчительці у цій ситуації? Який щасливий кінець оповідання могли б придумати учні, щоб заспокоїти Тетянку і Олю?

Третьокласники слухають оповідання Льва Толстого «Лебеді». У класі напружена тиша, діти захоплені єдиним переживанням.

У той момент, коли прозвучали слова про те, як тяжко було лебедеві з підбитим крилом залишатися одному на хвилях моря, як невимовно боляче відставати від товаришів, дівчатка, котрі сиділи за третьою партою, заплакали. Кілька дітей співчутливо глянули на них. А вчителька, перервавши читання, раптом холодно, по-наставницьки сказала: «Таню і Олю! Припиніть плакати. Не заважайте слухати іншим! Треба вміти стримувати себе! Адже цього з лебедем насправді не було ...».

Наступного дня Тетянка не прийшла до школи. Мама так і не зрозуміла, чому вона погано почуває себе, що трапилося. Вирішила навідатися до школи. У коридорі її зустрів директор. Оразу після уроків зібрався педагогічний консилиум за участю матері учениці, щоб розглянути ситуацію.

3. Проаналізуйте зразок педагогічного спілкування учительки О.І. Кубанової (м. Берегове Закарпатської області).

Перший клас (у мене - шестилітки). Урок письма. Вчитель показує на дошці зразок написання букви, складу, слова. Дитячі очі повинні дивитися на дошку. Але, на жаль, навіть у цей момент деякі знаходять об'єкт більш цікавий.

Що робити вчителю? Кричати? Закликати до уважності й слухняності? Замість цього я говорю: «На дошку дивляться розумні, уважні очі; неуважним, ледачим я не дозволяю дивитися!». Усім, зрозуміло, хочеться, щоб їх очі були розумними й уважними. І бажання дітей справджується. А мета вчителя – досягнута.

4. Розгляньте ситуацію. На ваш погляд, хто з учителів вчинив правильно? Яка думка складеться в учня про компетентність учителя?

До молодого вчителя історії підійшов учень і поважно запитав: «Що ви можете мені розповісти про такого філософа, як Таркос?».

Учитель спершу розгубився, а потім став викручуватися: «Це був такий грецький філософ. Він жив ...». А коли почув від учня, що це ім'я Сократ, прочитане навпаки, обурився, розлютився. А ось той самий учень підійшов до літнього вчителя географії і запитав, де розташоване місто Сан-Таркос. Учитель спокійно відповів: «Знаю багато міст, які починаються із «Сан»: Сан-Франциско, Сан-Дієго, Сан-Себастьян ... А Сан-Таркос – ні, не знаю...».

5. Розкрити педагогічний зміст кожного вислову:

Той знаменитий педагогічний такт, про який так багато пишуть, повинен полягати у щирості вашої думки. Я не дозволю собі нічого приховувати, я кажу те, що насправді думаю. Це найбільш щиро, просто, легко і найбільш ефективно, але ж якраз не завжди можна говорити (А.С. Макаренко).

Гарний вчитель не завжди приходиться до школи з уже готовими якостями. Часто доводиться добирати людину, яка має лише відповідні дані для тієї всебічної підготовленості, про яку говорили вище. Потім починається копітка робота з цією людиною, і вона стає добрим вчителем насамперед завдяки обстановці творчої праці педагогічного колективу і учнів (В.О. Сухомлинський).

Я вважав, що краще мати в колективі 4 талановитих вихователів, ніж 40 не талановитих і невихованих (А.С. Макаренко).

Ніяка психологія не може замінити людині психологічного такту, у практиці незамінного вже тому, що діє він швидко, миттєво, тоді як положення науки пригадуються, обмірковуються і оцінюються повільно (К.Д. Ушинський).

Бувають учителі з природженим педагогічним талантом, які під час уроків вміють жити спільним життям усього класу, забувати про себе, про свої власні турботи, радощі і тривоги. Кожен урок такого вчителя є розширенням розумового кругозору учня, задоволенням його природної допитливості, розбудженої попередніми успіхами, є насолодою, а не мукою (І.Я. Франко).

2. Прочитати “Лист про педагогічну етику” В.О. Сухомлинського (Т. 5, С. 591- 600) і дати відповіді на запитання: *В чому полягає головна причина того, що сталося з дитиною? Чи згодні ви з Вірою Андріївною? Що б ви вчинили на її місці? Які вимоги до педагогічного такту були порушені вчителем?*

Практичне заняття № 6 (2 год)

Тема: Педагогічна техніка

Мета: розкрити сутність педагогічної техніки, ознайомити з основними засобами невербальної комунікації педагога.

Професійна спрямованість: розвивати у студентів мотивацію на формування умінь і навичок педагогічної техніки.

Теоретичні питання:

1. Сутність педагогічної техніки. Засоби невербальної комунікації.
2. Міжособистісний комунікативний бар'єр.

3. Жести, їх роль у педагогічному спілкуванні.
4. Візуальний контакт.
5. Екстралінгвістичні і просодичні засоби комунікації.
6. Педагогічний конфлікт і причини його виникнення.
7. Поведінка педагога в конфліктній ситуації.

Методичні вказівки до практичного заняття

Теми для рефератів:

1. Підготувати повідомлення на тему "Педагогічний конфлікт і причини його виникнення".
2. Підготувати повідомлення на тему "Основні способи врегулювання педагогічного конфлікту".

Психолого-розвивальні завдання, вправи, тренінги

1. Виконання вправ на вдосконалення умінь правильно читати і доцільно користуватися засобами невербальної комунікації.
2. Розповідь-демонстрація дитячого вірша, казки, байки мовою тіла.

Вправи для оволодіння технікою жестів

Вправа 1. Показати жестом на вікно, за яким видно: а) квітучий сад; б) падає сніг; в) святковий салют.

Вправа 2. Запропонувати сісти на стілець: а) учневі для приємної бесіди; б) для розмови через порушення дисципліни.

Вправа 3. Виразити жестом певні педагогічні задачі: а) запросити йти разом; б) вийти; в) залучити до спільної роботи; г) приголубити; д) похвалити; е) посварити; є) гніватись.

Вправи на розвиток міміки

(З метою самоконтролю вправи краще виконувати перед дзеркалом).

Вправа 1. Виразити одним жестом, у поєднанні з мімікою, певний емоційний зміст: а) ніжність; б) сором'язливість; в) подив; г) жах; д) огиду; е) захоплення.

Вправа 2. Виразити жестами й мімікою певні емоційні ставлення до діяльності (гортає книжку): а) смішну; б) з картинками; в) не цікаву; г) з фотографіями й документами про звірства та жорстокість під час війни; д) альбом репродукцій картин; е) атлас тварин.

Вправа 3. Передати мімікою відчуття, коли ви їсте: а) шоколадні цукерки; б) сирий буряк; в) перший огірок; г) кисле яблуко; д) хрін; е) замість цукру взяли ложку солі; є) банан.

Вправа 4. Передати мімікою та посилити жестами свій стан, коли: а) болить зуб; б) жарко; в) холодно; г) зробили укол; д) болить живіт.

Вправа 5. Передати мімікою та посилити жестами свої почуття під час читання листа: а) від друга дитинства, з яким давно не бачились; б) від мами, яка хворіє; в) від коханого чоловіка.

Вправа 6. Передати мімікою та жестами свою реакцію на дії учнів: а) раптово вигукує репліку; б) добре читає вірш; в) учень збирається смикнути товариша, який сидить попереду; г) відчиняються двері і з'являється учень, який спізнився; д) діти вручають букет квітів.

Правила рухів під час ходьби та стояння, щоб запобігти м'язовим затискам і надмірній напрузі м'язів – факторам, які стають основною причиною втоми вчителя.

Правило 1. тривалість виконання роботи у позі сидіння не повинна перевищувати однієї години. Після цього необхідно виконати вправи для покращення кровопостачання судин головного мозку. Відкладіть ручку, сядьте рівно, спираючись на стільця, опустіть руки, закиньте голову, заплющіть очі і так посидьте 1-2 хвилини. Після цього корисно провести гімнастику для очей (поводити очима вліво – вправо – вгору - вниз), далі зробити колові рухи головою ліворуч – праворуч. Можна зробити самомасаж голови та скронь, потиличної зони. І остання вправа – розминання рук і пальців. Це може бути розтирання долонь, розтягування пальців, зчеплених у замок, струшування кистями рук та колові рухи долонями.

Правило 2. Протягом уроку змінювати пози тіла. Якщо учні виконують самостійну роботу, вчитель може сидіти за своїм робочим столом і спостерігати за поведінкою дітей. До речі, це корисно для вчителя, адже, спостерігаючи за учнями в процесі самостійної діяльності, він помічає характерні індивідуальні риси вихованців, на які можна спиратися в процесі формування навчальних навичок. За потреби зауваження можна робити за допомогою міміки і жестів.

Правило 3. Нову інформацію краще подавати стоячи, оскільки в сидячому положенні утруднюється робота дихальних органів і достатньою мірою не можна концентрувати увагу школярів. Найкраща позиція для цього – перед класом посередині між дошкою та робочим столом. Стояти треба так, щоб бачити всіх учнів, психологічно їх мобілізувати. Але не слід залишатися непорушним. Можна відступити ліворуч від дошки, посилити свій виклад думки малюнками, таблицями, використовувати при цьому виразні жести, міміку, голос. Треба враховувати фізіологічні особливості

сприймання об'єктів людиною: «огляд» починається завжди зліва направо. Отже, якщо вчитель стане праворуч від дошки (відносно учнів), то він таким чином попадає у «мертву зону» сприймання. В окремих випадках можна пройти між рядами. Але в цілому постать учителя протягом всього періоду подачі інформації має знаходитись у своєрідному фокусі, в чітко окресленому просторі, який допомагає зосередити увагу учнів. Важливо, щоб голос учителя, його дії виходили за межі означеного ним простору. Таким чином тілесний простір педагога енергетично поширюється на клас, активізуючи навчальний простір кожної дитини, яка сприймає інформацію.

Правило 4. Під час ходьби по груповій кімнаті вихователь рухається повільно, спокійно, не стукає підборами, надає допомогу дітям, які працюють, не заважаючи іншим. Метушливі, нерациональні, квапливі рухи вчителя створюють у класі напружену атмосферу.

Правило 5. Хода вихователя має бути прямою, впевненою, підтягнутою, голова піднята, а погляд спрямований уперед. Ступати треба м'яко, плавно, всією ступнею, починаючи з п'яти. Бажано уникати взуття з високими підборами, які можуть стукати по підлозі.

Вправи для оволодіння технікою пантоміми.

Вправа 1. Уявіть, що ви входите до групи, дивитесь на уявних дітей.

Вправа 2. Ви слухаєте спокійну музику, сидячи в кріслі у кімнаті відпочинку.

Вправа 3. Виконуєте вказані дії заради чогось:

а) сидите – щоб перепочити і стежити за учнем, який виконує завдання на дошці; спостерігати за грою першокласників; слухати музику; читати цікаву книжку; зосередитися перед уроком; щоб дивитися цікаву передачу.

б) ходите – щоб заспокоїтися; продумати подальші дії; дочекатися зустрічі з незнайомою людиною; відпочити.

в) стоїте – щоб контролювати виконання вихованцями самостійної роботи; спостерігати за діями дітей; дочекатися прийому в лікаря; дочекатися запрошення на танець.

Практичні завдання:

1. Підібрати з книги А.С. Макаренка “Педагогічна поема” кілька конфліктних ситуацій і проаналізувати поведінку вихователя в них.
2. Як ви розумієте слова?

Як можна більше поваги до людини і як можна більше вимогливості до неї! (А.С. Макаренко)

Сила лагідного спокійного слова така велика, що з нею не може зрівнятися ніяке покарання. (П.Ф. Лесгафт)

Якщо діти зрозуміли, що навколишні дивляться на них хоч би в якомусь відношенні неприхильно, вони намагаються виправдати таку думку про себе...

Дитину вважають «ледачою» - і вона намагається ухилитися від роботи, «злою» - і вона час від часу утне щось зле, «нездійбною» - і вона не вникає в пояснення, «жвавою і пустотливо.» - вона не пропустить нагоди, щоб утримати за собою ці епітети. (Є.М. Водовозова).

3. Розкрити педагогічний зміст кожного вислову:

Техніку можна вивести тільки з досвіду. Законів різання металів не можна було б винайти, якби в досвіді людства ніхто ніколи металів не різав. Тільки тоді, коли є технічний досвід, можливі винахід, удосконалення, добір і бракування (А.С. Макаренко).

Я став справжнім майстром тільки тоді, коли навчився говорити «іди сюди» з 15-20 відтінками, коли навчився давати 20 нюансів на обличчі, в постаті і голосі. І тоді я не боявся, що хтось до мене не підійде або не почує того, що треба (А.С. Макаренко).

4. Аналіз типових помилок педагогічного спілкування, розв'язання ситуації:

- Учитель говорить дуже тихо, окремі слова вимовляє нечітко, учням складно стежити за ходом розповіді.
- Голос занадто дзвінкий, учні швидко стомлюються.
- Учитель говорить дуже швидко, учні не в змозі стежити за ходом його думок, поступово виключаються з навчальної діяльності.
- Пояснюючи навчальний матеріал, учитель дивиться на стіни класної кімнати, поверх голів учнів чи у вікно.
- Свою розповідь учитель перериває паузами, щоб зробити зауваження учням, що порушують дисципліну. При цьому він підвищує голос, говорить із роздратуванням.
- Під час усної перевірки знань учнів учитель віддає перевагу "парній педагогіці", тобто спілкуванню з 1-2 учнями, не контролюючи діяльності інших.
- Учитель слухає учня, оцінює його досягнення, але не аргументує свою оцінку.

- Учитель зайшов у клас, привітався. Учні сіли за парти, продовжують розмовляти, а вчитель, намагаючись перекричати цей шум, починає про щось говорити.
- Під час пояснення нового матеріалу окремі учні починають розмовляти, до них приєднуються інші. А вчитель продовжує розповідь.
- Учитель виявляє надмірну балакучість, дає надлишкову кількість інформації, хоче вразити своєю ерудицією.

5. Обговоріть ситуацію.

В одній із шкіл у молодій вчительки склалися незадовільні стосунки із ученицею десятого класу, яка постійно провокувала вчительку на конфлікти. Дівчина відрізнялася важким характером і невихованістю. Одного разу вона під час уроку розклала на парті їжу і почала обідати. Це була явна демонстрація, виклик, і вчителька не знайшла нічого кращого, ніж прийняти його. Після того, як учениця грубо відмовилася припинити свій обід і вийти з класу, вчителька зробила спробу “допомогти” їй, штовхнувши її до дверей. Учениця вчинила опір, і клас став свідком вкрай неприємної сутички.

Чи прогала б вчителька, поступившись учениці, наприклад, сказавши: “Ну добре, ми будемо займатися уроком, а ти можеш їсти. Нехай для тебе будуть особливі правила”. Таким чином вона показала б здатність до творчої і неординарної поведінки, а не схильність до педагогічних стереотипів. Учні, безумовно, оцінили б витриманість і винахідливість педагога, підтримавши своєю громадською думкою і співчуттям. У даному ж випадку вона прогала у всіх розуміннях, зробивши ученицю “жертвою” своєї агресивності і зазнавши такого дистресу, вихід з якого — полишити роботу.

Основні засоби врегулювання педагогічного конфлікту, який вже виник:

1. Не поспішати підключати до вирішення конфлікту адміністрацію школи і батьків учня, спробувати знайти взаєморозуміння з учнем самому.
2. Висловити учневі жаль з приводу конфлікту і власну готовність шукати шляхи його вирішення.
3. Визнати власні помилки, наприклад, нестриманість, неухважність, незнання всіх обставин і мотивів вчинків учня.
4. Висловити віру в те, що учень має тільки добрі наміри і достатні можливості для того, щоб проявити себе найкращим чином.

5. У щоденних стосунках подолати неприязне ставлення до учня і називати його на ім'я, а не на прізвище.
6. Якщо учень не йде на прямий контакт, уникає його, спробувати висловити його бажання ліквідувати конфліктні стосунки.

Практичне заняття № 7-8 (4 год)

Тема: Основи педагогічної діяльності

Мета: розкрити сутність педагогічної майстерності, стимулювати розвиток педагогічних здібностей.

Професійна спрямованість: розвивати у студентів мотивацію на формування професійних педагогічних якостей.

Теоретичні питання:

1. Здібності, їх види. Педагогічні здібності.
3. Педагогічна майстерність.
4. Творчий характер діяльності педагога.

Методичні вказівки до практичного заняття

Питання для перевірки знань студентів:

1. Дати визначення терміну «здібності».
2. Назвати групи педагогічних здібностей. В чому їх суть? Яка їх роль у навчальній і професійній діяльності?
5. У чому проявляється творчість вчителя початкових класів?

Огляд періодичної преси:

1. Ознайомтесь:

Крім натхнення, багато залежить від швидкості та справедливості реакції педагога на непередбачувані ситуації. Як керувати дисципліною, коли все суспільство переходить від адміністративно-командних відносин до гуманно-демократичних? Згадаймо ситуації, коли вихователь вдається до зауважень. Часто зауважує дітям, які повільно працюють або одночасно з усіма починають роботу. Доцільно зосередити увагу на позитивному прикладі, звертаючись до всіх, називати й окремих учнів. Скажімо, так: «Правильно поклали зошити Ігор, Сергійко ... А ще хто?»; «Усі, і Михайлик теж, почули, як треба перевірити приклад»; «Я заплющила очі, а розплюшу, щоб побачити найуважнішого учня».

Іноді доцільна опосередкована форма зауваження: «Славко, зроби для мене подарунок – не забудь завтра альбом»; «Оксанко, ти почала дуже дрібно писати, а я вже погано бачу ...»; «Васильку, як би мені хотілося, щоб ти частіше згадував «чарівні слова» і т.д.

Нерідко, особливо у перших-других класах, учні вигукують: «Я, я хочу сказати!»; «Спитайте мене!»; «Я ще не говорив!»; «Я хочу до дошки!» Зрозуміло, що вчитель намагається припинити шум. Але найчастіше він робить це заборonoю. А краще швидко зняти напругу чекання через групові та хорові відповіді. Причому винахідливий учитель щоразу може змінювати формулювання.

Цим прийомом можна користуватися так»

- Встаньте, дівчатка, і всі разом прочитайте склади на дошці.
- Встаньте, хлопчики, і скажіть, яка тут відповідь.
- Вийдуть до дошки ті, у кого прізвище на букву «І».
- Розпочнуть роботу діти, які народилися взимку.
- Ми гратимемо в гру «Сигнал». Нехай з першого ряду вийдуть дівчинка і хлопчик, у кого в імені стільки ж букв, скільки в назві гри.
- Гру «Злови рибку» почнуть ті, хто вже вміє плавати.
- Хто прийшов сьогодні до школи найперший? – Віта! От їй першій я і дозволю прочитати вірш.

Такі форми звертання роблять вмотивованим, а отже, справедливим вибір учителя, а учням допомагають краще пізнати один одного.

Індивідуальні творчі завдання:

1. Скласти кросворд на з'ясування основних понять теми.
2. Прочитайте уривок з твору В.О.Сухомлинського „Розмова з молодим директором школи”:

Я працюю директором другий рік. Хочеться працювати творчо, але саме тут я наштовхнувся на «підводні камені». З чого починати? Немає творчої жилки в роботі нашого колективу. Почавши роботу в школі, я перебрав усю шкільну бібліотеку. Усе потрібне вчителям розташовував на видному місці, рекомендував. Підібрав літературу до диспуту «Вчитель і учень». Готувався сам. Взяв у самому важкому, восьмому, класі класне керівництво. Провів два заняття методичних об'єднань. Але все це пройшло якось в'яло, не викликало у вчителів інтересу.

Чому це так? От я тепер і думаю – де ж та ниточка, схопивши яку, можна розплутати весь клубок? Як перебороти інертність, певну байдужність, навіть індивідуалізм окремих учителів?

Які, на ваш погляд, професійні уміння і навички не виявили у даній ситуації директор і вчителі? Подумайте над ситуацією і заповніть у своєму робочому зошиті таблицю.

Професійні уміння й навички	Не виявив директор	Не виявили вчителі

3. Підготуватись до інсценізації ситуації. Запропонувати варіанти вирішення.

Наталка, учениця 3 класу, протягом тижня отримала три «двійки». Учителька вирішила піти до неї додому. Прийшовши до Наталки, вона побачила там гостей, які вітали маму учениці з днем народження. Учительку запросили до столу. Хтось запитав: «Неля Львівна, а як справи у Наталі?»

Чи слід було учительці приймати запрошення? Яку пораду І.С. Синиці слід взяти до уваги в цій ситуації? (Синица І.Е. О такте и мастерстве. – Киев, 1976. – С.165-167).

Тренінг розвитку комунікативних здібностей педагога

1. **Вправа «Бредогенератор»** дозволяє розвинути необхідну в таких випадках гнучкість мислення, сформувані здатність вільно говорити на будь-яку тему: називаємо перший-ліпший неживий предмет і будь-яку тварину, швидко розповідаємо, чим вони схожі (чим ворона нагадує стіл, що спільного у білки і слона) тощо.

2. **Вправа «60 слів за 60 секунд»:** протягом 1 хвилини називайте будь-які окремі, не зв'язані за змістом слова. Попросіть когось підрахувати кількість названих слів. Прагніть довести кількість названих слів за хвилину до 60, - дивно, але це вдається не всім і не одразу. Вправа розвиває рухливість мислительних процесів, швидкість розумової орієнтації, без яких неможлива мовленнєва імпровізація.

3. **Вправа «Що бачу, про те і співаю».** Оберіть будь-який предмет, що знаходиться в полі зору. Спробуйте розповідати про цей предмет протягом 3 хвилин (про його будову та призначення, функції, його історію тощо). Нестандартний підхід, жарти – вітаємо! Рівень «вищого пілотажу» в цій грі – протягом півгодини розповідати про предмети, що знаходяться у приміщенні.

4. **Вправа «Лінгвістичні піраміди»** має на меті розвиток аналітичного мислення, навичок узагальнення як засобів формування імпровізаційних умінь. Обираємо будь-який предмет, наприклад, стіл. Визначаємо його приналежність до вищого класу предметів: стіл належить до меблів. Пригадаємо, які ще предмети належать до цієї групи. Потім «розбираємо» стіл на підвиди: він буває письмовим,

комп'ютерним, кухонним, святковим тощо, може бути дерев'яним, пластиковим, скляним... Що ще може бути виготовлено з таких матеріалів?. Чим був стіл у минулому? Чим може стати у майбутньому? Такі «піраміди» можна вибудовувати на основі найрізноманітніших понять.

5. **Гра «Розкажи казку».** Гра розвиває комунікативні здібності, створює сприятливу психологічну атмосферу в групі, активізує увагу і творчі можливості особистості.

Учасникам пропонують розповісти казку за встановленими правилами. Усі розміщуються так, щоб було видно один одного. Один з гравців починає розповідати казку, імпровізовано складаючи її сюжет, доки ведучий не перерве розповідь. Почувши сигнал ведучого, інший оповідач повинен негайно продовжити казку з тієї фрази, на якій вона була перервана.

У діда на городі з голландського насіння виросла гігантських розмірів ріпка. Постало питання: як використати ріпку і які шляхи збуту знайти, щоб вона озолотила сімейство. Дід, а треба сказати, що був він заслуженим винахідником й раціоналізатором, зібрав усе своє славне товариство для проведення «мозкового штурму».

- Ітак, почав він, - ...

6. **«Дискусія».** Мета: досягнення взаєморозуміння партнерів по спілкуванню на невербальному рівні.

Група поділяється на трійки. У кожній трійці розподіляються обов'язки. Один з учасників грає роль «глухого і німого»: він нічого не чує, не може говорити, в його розпорядженні – зір, жести, пантоміміка; другий учасник грає роль «глухого»: він може говорити і бачити; третій – «сліпого і німого» він здатний тільки чути і показувати. Усій трійці пропонують завдання, наприклад, домовитися про місце, час і мету зустрічі.

Проектування:

1. Спроектуйте наступні дії педагогів в неочікуваних ситуаціях.

... Вчителька проводить бесіду, а один хлопчик раптом піднімає руку. «Почекай», - стримує педагог, але дитина голосно говорить: «А в мене зуб випав!» - «Та що ти, зуба ніколи не бачив? – реагує вихователька. – Сідай, не заважай, на перерві викинеш». Діти повертаються до хлопчика, шепчуться, показують один одному свої зуби. Зробивши кілька зауважень, вихователька продовжує бесіду. Через кілька хвилин хлопчик знову піднімає руку. «Ну чого тобі ще?

– дратується вихователька. «А в мене кров ...» І знову увага переключається на хлопчика.

Як краще вчинити на місці педагога?

... На уроці хлопчик раптово витягнув з-під парти пластмасову гнучку гадюку, яка дуже схожа на справжню. Його сусідка закричала. Вчителька полаяла винуватця, а діти посміялись. Але педагогу не вдалося знайти слів, які б заспокоїли дівчинку, а вона від пережитого страху і дитячого сміху гірко плакала.

... В одній сільській школі в кінці квітня йшов урок української мови у третьому класі. У відчинену квартиру влетіли дві ластівки. Шугають під стелею, сідають на лампи, попискують. Звичайно, вся увага переключилась на пташок. Учителька пропонує: «Діти, давайте відкриємо вікно, а то ластівки не знайдуть, як вилетіти з класу». Діти посхоплювалися, почали знімати вазони, лізти на підвіконня, щоб розкрити раму, а птахи від метушні ще більше перелякались.

Практичні завдання:

1. Проаналізуйте ситуацію. Чи досягла учителька очікуваного результату?

Учителька третього класу запланувала виховну годину, присвячену значенню листів у житті людини. Її мета була цілком доречна: привернути увагу дітей до цього виду людської взаємодії, зацікавити листуванням, допомогти зрозуміти, наскільки важливим може бути вплив листів на життя людини тощо. Вчителька провела ретельну попередню підготовку: відібрала найцікавіші листи О.С. Пушкіна до друзів, підготувала одного хлопчика до виконання ролі поета і навіть знайшла йому спеціальний костюм (циліндр та плащ). Дітям було запропоновано принести листи, які відіграли значну роль у житті їхньої родини. Здавалося б, усе гарантувало успіх.

Проте ось як проходив урок з позиції спостерігача. Маленький «Олександр Сергійович» провів двадцять хвилини у коридорі, поки вчителька вела свою розповідь. Коли він увійшов, діти почали розглядати його циліндр і майже не слухали, що він читає. Не все було гаразд і з розподілом уваги між учнями. Листи принесли майже всі, проте вчителька зверталася лише до тих, хто сидів за першими партами. Сама вона була надто схвильована, на очах блищали сльози, її хвилювання передавалось учням. Що глибше було реагування, то більше прагнули діти «підключитися до обговорення», зачитати свої листи і то більше обійденими відчували вони себе, коли вчителька

ігнорувала їх. Дівчинка, що сиділа за останньою партою, майже весь урок тягнула руку. Вона принесла останній лист від дідуся, який загинув на війні, і дуже хотіла його зачитати, проте на це не вистачило часу. Коли пролунав дзвінок, вона з відчаєм штурхнула стільця. Добре, що хоч тут учителька відреагувала адекватно, не стала соромити «порушницю» за черствість, за те, що її не схвилювали листи, які вони щойно почули.

2. Аналіз ситуації: *“Під час пояснення вчителя учень Сашико П. був неуважний, розмовляв з сусідом. Вчитель зупинив пояснення матеріалу і викликав Сашка до дошки. Сашко відповів на поставлене вчителем запитання досить глибоко і вірно і чекав доброї оцінки. Але вчитель сказав: "хотів поставити тобі “6”, але, випадково, поставив тобі “7”. Нехай вже так залишається. Не хочу псувати журнал”.*

Запитання: Якими мотивами керувався вчитель, коли він створював цю ситуацію? Оцініть з позиції учня і класу діяльність вчителя. Відтворіть можливі монологи вчителя і учня.

Конструювання:

1. Чи є здібності людини уродженими? Продовжте попереднє визначення реплікою, яка відбиває вашу точку зору, чи запропонуйте свій варіант:

- Безумовно. Люди народжуються на світ з різними здібностями. Генетичним кодом зафіксований розвиток здібностей кожної людини.

- Здібності є уродженими. Вони цілком залежать від індивідуальних психологічних особливостей батьків.

- Здібності людини не є уродженими. Здібності – це психічні явища, утворені в процесі довічного формування, їх характер і якість залежать від умов життя людини.

- Здібності – це психічні властивості людини. Людина народжується на світ без них, у неї є тільки можливість розвинути в собі ті або інші здібності.

2. Порівняйте поняття „здатки” і „здібності”. Що в них спільного й у чому відмінне?

3. Який із нижчеперелічених елементів здібностей до педагогічної діяльності є «зайвим»?

- *Комунікативність* – професійна здатність педагога, що виявляється у спілкуванні, готовності легко вступати у взаємодію, викликати позитивні емоції у співрозмовника і відчувати задоволення від спілкування.

- *Перцептивні здібності* – професійна проникливість, пильність, педагогічна інтуїція, здатність сприймати іншу людину та розуміти її.
- *Динамізм особистості* – здатність активно впливати на іншу особистість.
- *Емоційна стабільність* – здатність володіти собою, зберігати самоконтроль, здійснювати саморегуляцію за будь-якої ситуації, незалежно від сили зовнішніх чинників, що провокують емоційний зрив.
- *Оптимістичне прогнозування* – передбачення розвитку особистості з орієнтацією на позитивне в ній і перетворення всієї структури особистості через вплив на позитивні якості.
- *Креативність* – здатність до творчості, спроможність генерувати незвичні ідеї, відхити від традиційних схем, швидко розв'язувати проблемні ситуації.
- *Емпатійність* – здатність співпереживати учневі.

4. Вставте потрібне слово:

Педагогічна майстерність – це комплекс ... особистості, що забезпечує високий рівень ... на рефлексивній основі.

- *властивостей*
- *самоорганізації професійної діяльності*

Практичне заняття № 9-10 (4 год)

Тема: Організація професійного самовиховання майбутніх педагогів

Мета: Ознайомити з технікою та прийомами самовиховання. Проаналізувати шляхи самоосвітньої діяльності щодо оволодіння професійними знаннями та вміннями.

Професійна спрямованість: Створити у майбутніх педагогів установку на розвиток активної життєвої позиції, потреби у самовизначенні та самовдосконаленні.

Теоретичні питання:

1. Самовиховання і самоосвіта в системі підготовки майбутнього вчителя.
2. Методи і прийоми самовиховання.
3. Технологія професійного самовиховання і саморозвитку майбутнього педагога.
4. Професійне зростання педагога.
5. Професійні деформації. Професійна криза, її типи.

Методичні вказівки до практичного заняття

Питання для перевірки знань студентів:

1. Дати визначення поняттю «самовиховання».
2. Назвати етапи професійного самовиховання.
3. До методів самовиховання належать:
 - 1) бесіда;
 - 3) самоанкетування;
 - 4) самохарактеристика;
 - 5) самонавчання;
 - 6) самообов'язок;
 - 7) переконання;
 - 8) приклад;
 - 9) самоаналіз;
 - 10) самокритика;
 - 11) розповідь;
5. Вставте потрібне:
Самовиховання – це ... людиною своєї ... відповідно до ... поставленої мети.

- *формування*
- *особистості*
- *свідомо*

6. Розкрийте суть рушійних сил процесу самовиховання та сформулюйте основні з них.

Теми для рефератів, доповідей і співдоповідей:

1. “Роль самовиховання (самоосвіти) у житті видатних людей” (К.Д. Ушинський, А.С. Макаренко, В.О. Сухомлинський, Л. Українка, І.І. Огієнко та ін.) – на вибір студента.
2. Ставлення української народної педагогіки до самовиховання.
5. Прийоми самонавіювання.

Індивідуальні творчі завдання:

1. Скласти бібліографію з питань організації самовиховання учнів.
2. Розробити анкету на тему «Ставлення студентської молоді до самовиховання і самоосвіти» і запропонувати її студентам 1-5 курсів. Результати дослідження представити на практичному занятті.
3. Підібрати методики самопізнання.
4. Прорецензувати книгу В.Д. Пекеліса «Як знайти себе».
5. Прорецензувати книгу Томан Іржи «Як удосконалювати самого себе».
6. Прорецензувати книгу О.І. Кочетова «Как заниматься самовоспитанием».

7. Здійснити огляд існуючих методик на тему «Як розвинути пам'ять і увагу».

Проектування:

1. Підібрати орієнтовний матеріал для бесіди зі студентами своєї групи на тему «Про волю і шляхи її формування».

Практичні завдання:

1. Проаналізуйте прислів'я:

Не лінився рано вставати та замолоду більше знати.

Поки не впріти, доти не вміти.

Людей питай, а свій розум май.

Хто рано встає, тому Бог дає.

2. Ознайомтесь з порадами для розвитку пам'яті:

1. Вірте у свої сили!

2. Підтримуйте максимальний інтерес до виконуваного завдання (запам'ятовуваного матеріалу).

3. Знайте особливості провідного виду своєї пам'яті:

якщо *зорова*:

а) при сприйнятті на слух фіксуйте матеріал на папері;

б) читайте самі;

в) бажано мати в книгах ілюстрації;

г) підкреслюйте текст олівцем зі своєю системою позначок; '

д) користуйтеся наочними приладдям;

якщо *слухова*:

а) частіше слухайте інших;

б) читайте самі вголос;

в) працюйте в тихих приміщеннях;

г) міркуйте вголос;

якщо *моторна*:

а) працюйте, конспектуючи матеріал;

б) малюйте таблиці, графіки, діаграми;

в) при роботі з предметами намагайтеся усього торкнутися і самотійно виконати дію.

4. Обов'язково розвивайте відстаючі види пам'яті, тому що це знадобиться в практичній роботі.

5. Тренуйте пам'ять.

6. Пам'ятайте, що тільки за активної розумової роботи можливе глибоке запам'ятовування.

7. Користуйтеся раціональними прийомами запам'ятовування:

а) зробіть усе, щоб зрозуміти матеріал для запам'ятовування;

- б) умійте зосереджувати увагу на матеріалі;
 в) прагніть, щоб запам'ятовування було логічним, усвідомленим, що передбачає уміння складати план матеріалу, що запам'ятовується; поділяти його на частини; виділяти в цих частинах опорні пункти; зв'язувати виділені частини ланцюгом асоціацій; порівнювати і зіставляти в матеріалі об'єкти між собою і шукати в них розходження; класифікувати і систематизувати матеріал.
8. Обов'язково повторюйте матеріал. Для повторення користуйтеся комбінованим способом: прочитайте і розберіть весь матеріал, поділіть на частини і вивчіть вроздріб, повторіть весь матеріал. Середину завжди варто повторювати ретельніше, тому що вона запам'ятовується гірше!
9. Учть і повторюйте матеріал протягом усього семестру, тому що те, що вивчається швидко, так само швидко забувається.
10. Намагайтеся скласти план матеріалу, що ви відтворюєте у своїй пам'яті.
11. Викличте в собі образи об'єктів, що пригадуються, що забезпечить більш надійне відтворення в пам'яті необхідної вам інформації.

3. Скласти план з самовиховання на семестр за таблицею:

№ п/п	Завдання самовиховання	Шляхи та засоби

Практичне заняття №11 (2 год.).

Тема: Конкурс педагогічної майстерності

Мета: Узагальнити і систематизувати вивчений матеріал.

Професійна спрямованість: Створити у майбутніх педагогів установку на розвиток активної життєвої позиції, потреби у самовизначенні та самовдосконаленні.

Методичні вказівки до практичного заняття

1. *Візитна картка:* «Ось ми які!» (представлення команд (назва, девіз, емблема)).

Час виконання завдання: 5 хвилин.

Критерії оцінки: дотепність; оригінальність; артистичність.

2. «*Вихователь-ерудит*» — розминка (команди відповідають на 12 питань з курсу «Вступ до спеціальності»)

Час виконання завдання: 10 хвилин.

Критерії оцінки: правильність відповіді; конкретизація; елементи педагогічної імпровізації; мовна культура.

3. *«Вихователь-художник»* (намалювати ескіз за темою «Дошкільний заклад майбутнього» (розробка проекту))

Час виконання завдання: 10 хвилин.

Критерії оцінки: творче розв'язання завдання; фантазія; оригінальність.

4. *Моделювання педагогічних ситуацій* (кожна команда показує педагогічну ситуацію до кульмінаційного моменту, а інша її логічно продовжує, пропонуючи свій варіант розв'язання)

Час виконання завдання: 15-20 хвилин.

Критерії оцінки: артистичність; техніка використання невербальних засобів спілкування; мовна виразність; вміння творчо імпровізувати відповідно до ситуації.

5. *Конкурс капітанів* (двом капітанам дається ключове слово, до кожної літери якого слід придумати слова, пов'язані з педагогічною діяльністю)

Час виконання завдання: 5-7 хвилин.

Критерії оцінки: за кількістю відповідей; аргументація всіх висловів.

6. *«Вихователь-майстер»* (виготовити багатофункціональну дитячу іграшку та придумати ігрову ситуацію до запропонованого матеріалу)

Час виконання завдання: 10 хвилин.

Критерії оцінки: творче розв'язання завдання; фантазія; оригінальність.

7. *«Вихователь-імпровізатор»* (студентам пропонується пограти в сюжетоскладання – скласти казки на новий лад, увівши запропонованих героїв та підпорядкувати їм виконання завдань екологічного та валеологічного спрямування) Час виконання завдання: 10 хвилин.

Критерії оцінки: дотепність; винахідливість; уміння мислити нестандартно.

8. *«Вихователь-актор»* (домашнє завдання - показ лялькового театру)

Час виконання завдання: 10-15 хвилин. ;

Критерії оцінки: артистичність; техніка використання невербальних засобів; мовна виразність.

**Змістовий модуль II.
Сучасна система підготовки
вчителя початкових класів**

Практичне заняття № 12 (2 год)

Тема: Особливості модернізації вищої педагогічної освіти в Україні і Європі.

Мета: ознайомити студентів з системою вищої педагогічної освіти в Україні, її організаційною основою і структурою. Розкрити основні завдання та принципи створення зони Європейської вищої освіти.

Професійна спрямованість: формувати професійне ставлення студентів до обраного фаху, психологічно готувати їх до майбутньої педагогічної діяльності.

Теоретичні питання

1. Державна політика в галузі вищої освіти.
2. Сучасна система освіти України. Типи вищих навчальних закладів.
3. Основні документи, які регламентують процес підготовки сучасного фахівця з вищою освітою.
4. Тенденції розвитку вищої освіти України на сучасному етапі. Цілі Болонського процесу.
5. Кредитно-модульна система організації навчального процесу.
6. Права й обов'язки студентів вишу.

Методичні вказівки до практичного заняття

Питання для перевірки знань студентів:

1. Дати визначення поняття «вища освіта».
2. Охарактеризувати сучасну систему освіти України.
3. Які гарантії для громадян України визначено в Законі «Про освіту»?
4. Назвати основні цілі Болонського процесу.
5. Дати характеристику Диплома і Додатка до диплома, що розроблені Європейською Комісією.
6. Розкрити особливості впровадження кредитно-модульної системи.

Теми для рефератів:

1. Європейська система оцінювання знань студентів вузів.

Індивідуальні творчі завдання:

1. Підготувати повідомлення (на вибір студента) «Вища освіта Великобританії», «Вища освіта Іспанії», «Вища освіта Німеччини», «Вища освіта США», «Вища освіта Японії», «Вища освіта України».

2. Здійснити порівняльний аналіз систем вищої освіти в деяких країнах Європи.

Практичні завдання

1. Порівняйте поняття «спеціальність» і «спеціалізація». Що в них спільного й у чому відмінне? Таблицю з результатами роботи занесіть до робочого зошита.

	Спільне	Відмінне
Спеціальність		
Спеціалізація		

2. Запишіть у зошит визначення й відомості про свою майбутню спеціальність і кваліфікацію:

Спеціальність — сукупність знань, умінь і навичок випускника, отриманих у процесі навчання за основними освітніми програмами вищої освіти, що забезпечують можливість певного виду професійної діяльності.

Я навчаюся за основною спеціальністю _____

Кваліфікація — результат навчання за фахом, рівень навченості, підготовленості до виконання певного виду професійної діяльності за отриманою спеціальністю.

У результаті успішного навчання мені буде присвоєна кваліфікація _____

Спеціалізація, або додаткова спеціальність — припускає більш конкретну

змістовну підготовку в рамках основної спеціальності.

Моя _____ спеціалізація

_____.

Практичне заняття №13 (2 год)

Тема: Організація навчального процесу у вищому педагогічному навчальному закладі

Мета: ознайомити студентів сутністю процесу навчання в педагогічному вузі, з основними формами організації навчально-виховного процесу у вузі, видами навчальних занять, наукової роботи студентів; сприяти розвитку відповідального ставлення до навчальної діяльності.

Професійна спрямованість: сформувати у студентів установку на оволодіння професійними знаннями і вміннями, необхідними для успішної педагогічної діяльності.

Теоретичні питання:

1. Зміст та організація навчально-виховного процесу у вищій школі.
2. Форми організації навчання у вищому навчальному закладі.
3. Форми організації контролю й оцінки знань та умінь.
4. Культура навчальної праці студента.

Методичні вказівки до практичного заняття

Питання для перевірки знань студентів:

1. Охарактеризувати специфіку основних видів навчальної діяльності студентів.
2. В чому особливість конспекту?
3. Дати визначення поняття “реферат”.

Теми для рефератів:

1. Студен-першокурсник, його труднощі.
2. Курсова робота як один з видів педагогічного дослідження, вимоги до її виконання.

Індивідуальні творчі завдання:

1. Підготувати мікровиступ на тему «Методика підготовки студента до семінарського і практичного заняття».

Вправи-тренінги:

1. Разом зі старшокурсниками обговорити наступні питання:

- для чого потрібні лекції?
- як слухати і як використовувати лекційний матеріал?
- як краще поводитися на семінарах і як готуватися до них?
- як краще конспектувати навчальний матеріал?
- що таке сесія і як підійти до неї «озброєним»?

2. Освоєння соціально-психологічного простору університету.

Деякі першокурсники нерідко стверджують, що мають страх не тільки перед розмовою з посадовою особою, а навіть бояться відкрити відповідні двері. Щоб подолати страх, пропонується вправа «Подолання страху спілкування з керівництвом»:

Розслабтеся, заплющіть очі. Подумки уявіть себе біля дверей кабінету, до якого ви зазвичай боїтеся заходити. Тепер глибоко зітхніть ... і уявіть, що все це відбувається не насправді, а начебто у грі. Кабінет, великий стіл – це лише декорації на сцені. Керівник –

автор, який грає певну роль. Він грізно дивиться на Вас? Але в глибині душі він цілком Вас розуміє. Він демонструє Вам свою байдужість? Насправді він думає про Вас. Ви спокійні і впевнені. Ви переконуєте його, відстоюєте свою позицію, але внутрішньо абсолютно спокійні. Ви відчуваєте повний внутрішній спокій і стабільність. У Вас навіть з'являється інтерес до цієї гри, вона захоплює Вас, Ви отримуєте від неї задоволення. Ніщо не може порушити Ваш внутрішній спокій. Виграш – не самоціль. Вам цікаво грати у цю гру. Грайте з насолодою.

3. Вправа «У кабінеті декана».

Програйте таку ситуацію: Ви прохаєте ту чи іншу посадову особу (декана, його заступника, головного бухгалтера тощо) підписати заяву (на матеріальну допомогу, вільне відвідування занять тощо). Наперед відомо, що керівник відмовить. Успішним вважається таке виконання вправи, коли учасник тренінгу:

- 1) дотримується норм ділового спілкування, відповідної дистанції та ієрархії;
- 2) викладає суть справи стисло і зрозуміло, супроводжуючи її вагомими аргументами;
- 3) говорить без зайвих емоцій, але і не «механічно»;
- 4) якомога триваліший час зберігає не тільки зовнішній, а й внутрішній спокій.

Практичні завдання:

1. Оберіть серед запропонованих правильне визначення поняття „адаптація до умов навчання у вузі”, запишіть його у робочий зошит.
 - процес, у ході якого відбувається пристосування студента до нового освітнього середовища;
 - оволодіння студентом професійними навичками й уміннями; формування деяких професійно необхідних якостей особистості і розвиток позитивного ставлення до обраної спеціальності;
 - процес приведення основних параметрів соціальної й особистісної характеристик студента в стан динамічної рівноваги з новими умовами вузівського середовища;
 - активне, творче пристосування студентів до умов вищої школи, у процесі якого в них формуються навички й уміння з раціональної організації розумової діяльності, покликання до обраної професії,

раціональний колективний і особистий режим праці, дозвілля і побуту, система роботи з професійної самоосвіти і самовиховання професійно значимих якостей особистості.

Що заважає вашій успішній адаптації у вузі? Яку позицію повинен займати студент у процесі адаптації – пасивну, нейтральну, активну? Чому? Аргументуйте свою відповідь.

4. Розробити звід правил «Як слухати лекцію».

Практичне заняття № 14 (2 год)

Тема: Самостійна і науково-дослідна робота студентів в системі професійної підготовки

Мета: ознайомити студентів із значенням самостійної роботи студентів, з основними формами наукової роботи; формувати вміння працювати з літературними джерелами, орієнтуватися в інформаційному потоці; виховувати культуру читання майбутніх учителів.

Професійна спрямованість: сформувати у студентів установку на оволодіння професійними знаннями і вміннями, необхідними для успішної педагогічної діяльності.

Теоретичні питання:

1. Організація самостійної роботи студентів та її значення.
2. Науково-дослідна робота як складова самостійної роботи.
3. Робота з навчальною та науковою літературою.
4. Правила оформлення бібліографії.

Методичні вказівки до практичного заняття

Питання для перевірки знань студентів

1. Чому науково-дослідна робота студентів – обов'язкова складова системи підготовки майбутнього вчителя?
2. Охарактеризувати основні форми науково-дослідної роботи студентів у рамках навчального процесу і в позааудиторний час.

Теми для рефератів і доповідей

1. Методика роботи з книгою.
2. Вимоги до написання реферату.
3. Тезисний виклад матеріалу, вимоги до його складання.

Практичні завдання

1. Напишіть есе на тему «Книга в моєму студентському житті».
2. У таблиці перераховано прийоми швидкісного конспектування і наведено приклади їх використання. Внесіть у цю таблицю свої

приклади вживання зазначених прийомів, які ви будете застосовувати надалі.

№ п/п	Прийом швидкісного конспектування	Приклад використання прийому		Ваш приклад використання прийому	
	Гіперабревіатура	Педагогічна майстерність	ПМ		
	Піктографія (позначення символами)	Дуже важливо	!		
	Рубрикація (виділення головної думки)	«Естетика розвиває почуття прекрасного, учить бачити і створювати прекрасне в мистецтві і повсякденному житті»	«Естетика — почуття прекрасного»		
	Приведення фрази до еквівалентного виду	«У педагогічному спілкуванні працює кожна, на перший погляд, дрібниця, працює усе — погляд, рух очей, жест і т.п.»	«У пед. спілкуванні немає дрібниць»		
	Скорочення закінчень (без порушення)	Гармонійний розвиток	<i>Правильно:</i> гармон. розвит.		

	коренів слів)				
--	---------------	--	--	--	--

3. Прочитавши нижчеподаний текст, визначте свою швидкість читання. Для цього точно відзначте час (у хвилинах), витрачений на читання тексту.

Не треба лякати дітей

Ми, дорослі люди, часто не підозрюємо, як багато страху діти відчувають у своєму житті. Я пам'ятаю з дитинства таку картину. Стою у кімнаті на колінах: я щось накоїв, і мати обіцяла мене випороти. Я вже вислухав усе те голосне й образливе, що вона хотіла мені сказати, тепер вона пішла і прийде незабаром з різками в руці. Я чекаю. Так нестерпно страшно і болісно стояти на колінах і чекати, що от зараз наступить цей неймовірний жах, стояти і думати про себе: «Хоч скоріше б, чи що». Чекати нестерпно, і в мене промайнула думка: «Навіщо вона мене так мучить?» Якби вона знала, що зі мною, вона б не стала мене так лякати. Відкрилися двері, і мати прийшли знову: різок у руках не було. Мені було наказано встати з колін і піти. Але за цей коротенький час я відчув справжнє потрясіння, що було для мене набагато більш жакливим, ніж самі різки.

Я сиджу у класі. Приходить учитель, запановує лиховісна тиша. От він розгорнув журнал, от він дивиться на список учнів знизу нагору і зверху вниз, от він задумався, і 38 пар очей стежать за ним. Я бачу, що мої товариші відчувають те саме, що і я. Це момент болісного чекання: от запитає, ні, пройде мимо, от я отримаю відстрочку, а може бути, зараз вийду на цю страту... Нарешті тихо звучить прізвище. Подих полегшення усім класом.

Перед математиком, якого ми усі звали Штучкіним, стоїть Сергій Зимін. Він тільки що одержав одиницю, його кругле обличчя мокра від сліз, вираз обличчя найжалюгідніший, прохальний:

— Михайло Федорович, вибачте.

Але вчитель спокійний, і я думаю про себе: «Як можна бути спокійним у таку хвилину?» Він говорить:

— Мені вас прощати нема за що, ви нічого не знаєте, і я повинен поставити вам одиницю.

— Будь ласка, вибачте цього разу, я вам усе вивчу, щодня буду учить!

— Сідайте на місце, Зимін.

— Мене вдома висічуть, обов'язково висічуть!

Весь клас приходить у хвилювання; учні стримано гудуть:

— Вибачте його, у нього, ми знаємо, мати зла.

Зимін, підтриманий класом, уже зовсім не може впоратись із собою, він ридає, намагається схопити руку Штучкіна, той відсмикує, тому що Зимін хоче поцілувати його руку; Зимін не встигає і цілує його рукав, а Штучкін говорить:

— Мені байдуже, висічуть вас чи ні, я вас не січу і сікти не буду, а оскільки ви нічого не знаєте, я повинен поставити вам одиницю.

Весь клас вражений. Пролунав дзвоник, вчитель іде, але Зимін сам не свій від хвилювання, схлипуючи від сліз, йде за ним, проводжаючи його до дверей учительської, він стоїть у цих дверях і чекає, щоб Штучкін вийшов, але Штучкін не виходить. Тоді Зимін, розливаючись горючими сльозами, сідає на сходах і цілих дві з половиною години чекає. Лунає останній дзвоник, учителі спускаються сходами і ідуть, і ніхто з них слова не сказав Зиміну, і навіть кам'яний інспектор його обійшов, не зробивши ніякого зауваження.

Я сиджу і думаю: «Невже ж Штучкін забув той час, коли сам був маленький?». Ми самі того не помічаємо, як часто наповнюємо дитяче життя страхом. Це відбувається тому, що ми досить багато дітям погрожуємо із самих маленьких років; ми впливаємо на них за допомогою страху. Темна кімната населяється нами якимись страшними павуками і буками; якщо говоримо про собаку, те неодмінно додамо: «Дивися, вона тебе вкусить!»; якщо говоримо про якого-небудь дядька, то часто вказуємо нашим дітям, що цей дядько візьме тебе і вкраде. Ми погрожуємо дітям хворобою, ранами, болем і зрештою досягаємо гарних результатів; діти починають нервувати, лякатися, трястися від страху, скрикувати вночі і постійно шукати захисту. Усе це дарма не проходить, вони вірять нашим погрозам усерйоз, і це сповнює душу дитини такими настроями, що надалі зроблять його нерішучим і невпевненим у своїх силах...

Ні, не треба лякати дітей, це занадто дорого їм обходиться, потрібно їх виховувати сміливими, життєрадісними і бадьорими.

Шацкий С. Т. Не пугайте детей // Пед. соч. — М., 1964. — Т. 3. — С. 172—175.

А тепер закрийте текст аркушем паперу і дайте відповіді на 10 питань за змістом прочитаного:

1. Де стояв на колінах маленький герой розповіді в очікуванні покарання?
 2. Як він охарактеризував цей час очікування?
 3. Як вчитель у класі почав переглядати список учнів: зверху вниз чи знизу нагору?
 4. Скільки в класі було учнів?
 5. Як звали вчителя?
 6. З боку кого побоювався покарання учень Зимін?
 7. Як звали Зиміна?
 8. Намагаючись піддобрити вчителя, Зимін поцілував...
 9. Скільки часу сидів Зимін на сходах?
 10. Яким епітетом наділений автором інспектор школи?
- Перевірте і підрахуйте, скільки ви дали правильних відповідей. Визначте швидкість свого читання.*

Практичне заняття № 15-16 (4 год)

Тема: Бібліотека університету (Житомирська обласна універсальна наукова бібліотека імені О. Ольжича) і правила користування її фондами.

Теоретичні питання

1. Сучасна бібліотечна система України.
2. Формування бібліотечного фонду.
3. Бібліотечні каталоги та інформаційно-пошукові системи.

Практичне заняття № 17-18 (4 год)

Тема: Організаційно-педагогічні засади практичної підготовки майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти.

Мета: показати роль практики в системі професійної підготовки освітянина; сприяти засвоєнню принципів, на основі яких здійснено розробку програми практики; ознайомити студентів з метою, змістом та завданнями кожного виду практики.

Професійна спрямованість: пробудити інтерес студентів до опанування теоретичними знаннями з метою подальшого їх застосування у професійній діяльності.

Теоретичні питання:

1. Педагогічна практика як форма самостійної роботи студентів.
2. Основні принципи програми практики.
3. Види практик.
4. Етапи практики.

Методичні вказівки до практичного заняття

Теми для рефератів:

1. Підготувати повідомлення на тему «Роль педагогічних практик-спостережень у підготовці майбутнього вихователя».
2. Підготувати повідомлення на тему «Особливості підготовки студентів до педагогічної практики в літніх дитячих оздоровчих таборах».
3. Підготувати повідомлення про види практик.

Індивідуальні творчі завдання:

1. Скласти словник ключових понять теми.
2. Пригадати з власного досвіду або з літератури декілька педагогічних ситуацій щодо поведінки підлітків. Показати тактику дій педагога (вихователя, вожатого) у цих ситуаціях.

Проектування:

1. Скласти тематику і розробити тезисно зміст етичних бесід для молодших школярів.

Практичні завдання:

1. Підготуватись до проведення ділової гри «Розмова за круглим столом». Обирається двоє ведучих, які готують практичну частину. Їх завдання – заздалегідь розділити академічну групу на підгрупи відповідно до кількості видів практик, які проводитимуться за період навчання в університеті, і продумати запитання до гри. Кожна підгрупа повинна віднайти додаткову інформацію про обраний нею вид практики і ознайомитись на кафедрі інноваційних технологій освіти і виховання зі зразками документації.

Практичне заняття № 19 (2 год).

Підсумкова контрольна робота

Мета: перевірити рівень набутих теоретичних знань програмного матеріалу і професійних умінь з курсу «Вступ до спеціальності», оцінити навчальні досягнення студентів, дати рекомендації щодо подальшої самостійної роботи.

Професійна спрямованість: формувати здатність до аналізу власної професійної діяльності, її сильних і слабких сторін.

Методичні вказівки до практичного заняття:

1. Написання підсумкової модульної контрольної роботи.

ЗАПИТАННЯ ДО ЕКЗАМЕНУ:

1. Виникнення та розвиток педагогічної професії.
2. Соціальна роль учителя, його функції. Вимоги до особистості вчителя.
3. Характеристика педагогічної діяльності.
4. Професіограма вчителя. Основні риси сучасного вчителя початкових класів.
5. Професійна компетентність учителя, її структура.
6. Професійно-педагогічний імідж у структурі професійної компетентності вчителя.
7. Права та обов'язки працівників загальноосвітнього навчального закладу.
8. Молодший шкільний вік. Особливості розвитку.
9. Спілкування як основа педагогічної діяльності.
10. Структура педагогічного спілкування.
11. Стили педагогічного спілкування.
12. Типові моделі педагогічного спілкування.
13. Професійна етика і педагогічний такт.
14. Сутність педагогічної техніки. Засоби невербальної комунікації.
15. Міжособистісний комунікативний бар'єр.
16. Жести, їх роль у педагогічному спілкуванні.
17. Візуальний контакт.
18. Екстралінгвістичні і просодичні засоби комунікації.
19. Педагогічний конфлікт і причини його виникнення.
20. Поведінка педагога в конфліктній ситуації.
21. Здібності, їх види. Педагогічні здібності.
22. Педагогічна майстерність.
23. Творчий характер діяльності вчителя початкових класів.
24. Сутність, мета і завдання самовиховання. Особливості самовиховання педагога.
25. Самоосвіта як один із шляхів професійного становлення вихователя. Зв'язок між поняттями "освіта", "самоосвіта", "самостійна робота".
26. Методи і прийоми самовиховання.
27. Технологія професійного самовиховання і саморозвитку майбутнього педагога.
28. Методи самостійної навчальної діяльності.
29. Професійне зростання педагога..

30. Професійні деформації. Професійна криза, її типи.
31. Державна політика в галузі вищої освіти.
32. Сучасна система освіти України. Типи вищих навчальних закладів.
33. Основні документи, які регламентують процес підготовки сучасного фахівця з вищою освітою.
34. Тенденції розвитку вищої освіти України на сучасному етапі. Цілі Болонського процесу.
35. Кредитно-модульна система організації навчального процесу.
36. Права й обов'язки студентів вишу.
37. Зміст та організація навчально-виховного процесу у вищій школі.
38. Форми організації навчання у вищому навчальному закладі.
39. Форми організації контролю й оцінки знань та умінь.
40. Культура навчальної праці студента.
41. Організація самостійної роботи студентів та її значення.
42. Науково-дослідна робота як складова самостійної роботи.
43. Робота з навчальною та науковою літературою.
44. Правила оформлення бібліографії.
45. Реферат, його структура. Вимоги до написання реферату та критерії оцінки його якості.
46. Курсова робота та вимоги до її написання.
47. Дипломна робота: структура та вимоги до написання.
48. Наукова стаття та тези. Вимоги до їх написання.
49. Сучасна бібліотечна система України.
50. Формування бібліотечного фонду.
51. Бібліотечні каталоги та інформаційно-пошукові системи.
52. Педагогічна практика як форма самостійної роботи студентів.
53. Основні принципи програми практики.
54. Види практик.
55. Етапи практики.
56. Закони, що забезпечують охорону прав дитини.
57. Аналіз основних положень Конвенції про права дитини.
58. Аналіз основних положень Національної доктрини розвитку освіти в Україні.
59. Аналіз основних положень Державної національної програми "Освіта" (Україна 21 ст.).
60. Аналіз основних положень Закону України "Про дошкільну освіту": мета та завдання дошкільної освіти в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

Основна:

1. Бути вчителем: Навчально-методичний посібник з курсу „Вступ до спеціальності” / Укладач О.В. Більська. – Вінниця: ТД «Едельвейс и К», 2012. – 296 с.
2. Державний стандарт початкової освіти //Завуч.-2018.-№8.-С.4.
3. Довга Т. Я. Імідж сучасного вчителя: Навчально-методичний посібник / Т. Я. Довга. – Кіровоград: ПП «Ексклюзив–Систем», 2014. – 144 с.
4. Закон України «Про вищу освіту»: чинне законодавство: (ОФІЦ. ТЕКСТ). – К.: ПАЛИВОДА А.В., 2014. – 100 с.
5. Иванова Т.
6. В. Культура педагогического общения: Монография / Под ред. И.А. Зязюна. – К.: ЦВП, 1999. – 375 с.
7. Канн-Калик В.А. Учителю о педагогическом общении: Книга для учителя. – М.: Просвещение, 1987. – 190 с.
8. Комплексний підхід до фахової підготовки сучасного вчителя початкових класів: монографія / За наук. ред. М.С. Вашуленка. –Глухів : РВВ ГНПУ ім. О. Довженка, 2012. – 312 с.
9. Концепція Нової української школи [Електронний ресурс]- Режим доступу:[https:// www.kmu.gov.ua /.../ukrainska-shkola-compressed.pdf](https://www.kmu.gov.ua/.../ukrainska-shkola-compressed.pdf)...
10. Костащук О.І. Вступ до спеціальності «Початкова освіта»: навч.-метод посіб. – Чернівці: Чернівецький національний університет, 2019. – 90 с.
11. Максименко В. П. Дидактика: курс лекцій: Навч. посіб. / В. П. Максименко – Хмельницький: ХмЦНП, 2013. – 222 с.
12. Мешко Г. М. Вступ до педагогічної професії: навч. посіб. /– К.: Академвидав, 2010.– 200 с.
13. Савченко О. Дидактика початкової освіти: підруч. / О. Савченко. — К.: Грамота, 2012.
14. Педагогічна майстерність: Підручник / І.А. Зязюн, Л.В. Крамущенко, І.Ф. Кривонос. – К.: Вища школа, 1997. –

Додаткова

1. Бех І. Молодший школяр у вікових закономірностях / І. Бех // Початкова школа. – 2015. – № 1. – С. 10–13.
2. Бех І. Молодший школяр у вікових закономірностях / І. Бех // Початкова школа. – 2015. – № 2. – С. 1–3.
3. Бех І. Молодший школяр у вікових закономірностях / І. Бех // Початкова школа. – 2015. – № 3. – С. 2–6.
4. Бех М. Особистісно орієнтовані технології навчання в початковій школі / М. Бех // Початкова школа. – 2017. – № 6. – С. 36–40.
5. Булахова Л. Особливості проведення «Ранкових зустрічей» // Початкова школа. - 2018. - №5. - С.55.
6. Дубовик С. Культура професійного мовлення педагога / С. Дубовик // Початкова школа. – №12. – 2014. – С. 1–4.
7. Зразкове освітнє середовище: європейський досвід //Сучасна школа України. - 2019. - №1. -С. 18.
8. Макаренко А. С. Педагогические сочинения: в 8 т. / редкол. М.И. Кондаков (гл. ред.) [и др.]; Акад. пед. наук СССР. — М.: Педагогика, 1983-1986. — Т. 3. — 508 с.
9. Мостова І. Першокурснику: поради психолога. — К.: Тандем, 2000. — 256 с.
10. Перець О. Основні критерії, рівні та показники сформованості професійної компетентності вчителя початкових класів / О. Перець // Проблеми підготовки сучасного вчителя. – 2010. – № 2. – С. 119-125.
11. Підготовка вчителів Нової української школи / /Завуч. - 2018. - №5. -С.4.
12. Поліщук В. Криза 7 років та молодший шкільний вік / В. Поліщук // Початкова школа. – 2015. – № 12. – С. 40–44.
13. Поліщук В. Молодший шкільний вік як життєвий феномен / В. Поліщук // Початкова школа.– 2015. – № 6. – С. 1–6.
14. Портфоліо педагога / Укладач І. Т. Соколянська – Х. :

Вид. група «Основа», 2013. – 224 с. (Серія «Адміністратору школи»).

15. Савченко О. Мета і результат уроку в контексті компетентнісного підходу / О. Савченко // Початкова школа. – 2015. – № 3. – С. 10–15.
16. Садкіна В. І. Маленькі секрети учительського успіху: навчаємо з радістю. – Х.: Основа, 2016. – 144 с.
17. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: У 5 т. Т.3. Серце віддаю дітям. Народження громадянина. Листи до сина / В. О. Сухомлинський. – К.: «Радянська школа», 1997. – 670 с.
18. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: У 5 т. Т.4. Павлівська середня школа. Розмова з молодим директором / В. О. Сухомлинський. – К.: «Радянська школа», 1997. – 640 с.
19. Сухомлинський В. О. Сто порад учителю / Вибрані твори: У 5-ти т. – К 1976. – Т. 2. – 270с.
20. Ушинський К. Д. Вибрані педагогічні твори: У 2 т. Т. 1. Теоретичні проблеми педагогіки. — К. : «Радянська школа», 1983. — 488 с.

Інтернет-ресурси:

1. Бібліотека Житомирського державного університету імені Івана Франка [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://irbis.zu.edu.ua/cgi-bin/irbis64r_11/cgiirbis_64.exe
2. Бібліотека українських підручників [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://pidruchniki.ws/>.
3. Державна науково-педагогічна бібліотека України ім. В. О. Сухомлинського. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: 6. www.dnrb.gov.ua.
4. Національна бібліотека України імені В.І.Вернадського: режим доступу: <http://nbuv.gov.ua>
5. <http://194.44.152.155/elib/local/sk675435.pdf> (Мазоха Д.С. На шляху до педагогічної професії (Вступ до спеціальності): навчальний посібник).

6. Пуховська Л.П. Сучасні підходи до професіоналізму вчителя в різних освітніх системах: порівняльний аналіз [Електронний ресурс] / Л. П. Пуховська – Режим доступу до ресурсу: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/zbirnuku/7/3.pdf>
7. <https://scholar.google.com.ua/scholar?q> (Бриль Г. Імідж сучасного вчителя початкових класів).
8. www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?(Шпак С. Типові конфліктні ситуації у середовищі молодших школярів та їх чинники).
9. <http://pidruchniki.com/1613030534943/pedagogika/pedagogika> (Фіцула М. Педагогіка).
10. <http://rmk-krasyliv.at.ua/avatar/visnyka14.pdf> (Вісник групи продовженого дня).

Навчальне видання

НАТАЛІЯ БАСЮК

ВСТУП ДО СПЕЦІАЛЬНОСТІ

Методичні рекомендації до практичних занять

Дизайн обкладинки Н. Басюк
Редактори: Н. Басюк
Комп'ютерне верстання С. Б. Іванова

Підп. до друку 1.04.2021.
Формат 60x84/16. Папір офсетний Гарнітура Times New Roman Суг. Друк
різографічний.
Ум. друк. арк. 2,3
Наклад 100 пр.

Видавництво Житомирського державного університету імені Івана Франка
10008, м. Житомир, вул. Велика Бердичівська, 40
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
ЖТ № 10 від 07.12.2004 р.
електронна пошта (E-mail): zu@zu.edu.ua